

ДЕНЬ
ПОПЕЛУ

JEAN-CHRISTOPHE
GRANGE
LE JOUR
DES CENDRES

ROMAN

ALBIN MICHEL

Жан-Крістоф Гранже

ДЕНЬ ПОПЕЛУ

З французької переклала Елла Євтушенко

Київ
BOOKSHEF
2020

Зміст

I. ВИНОГРАДНИК 7

II. КРОВ 139

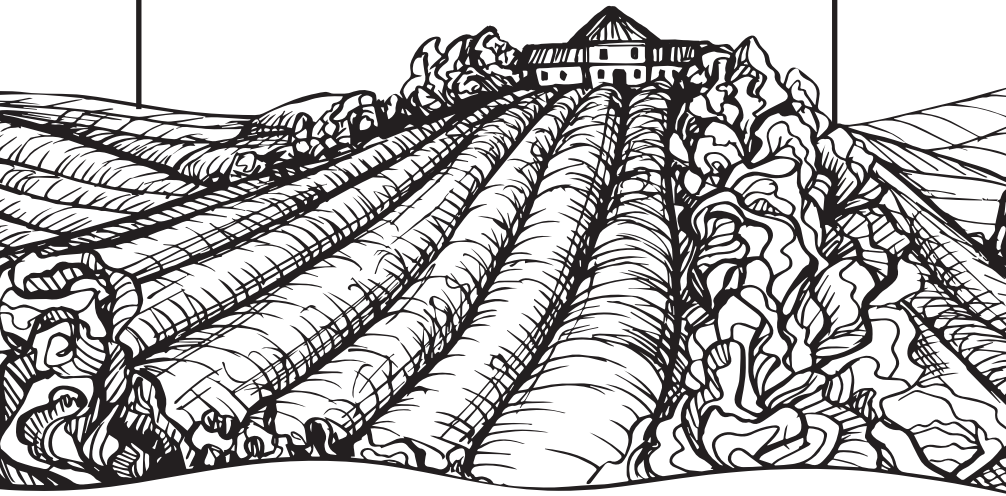
III. ВОГОНЬ 249

Виноградник

1

Вона знала головні правила.

Завжди носити традиційний костюм і чеpecь. Не торкатися синтетичних матеріалів. Не використовувати мобільних телефонів, комп'ютерів і взагалі будь-яких електроприладів. Не носити наручних годинників і прикрас. Їсти тільки ті продукти, які походять просто з Маєтку. Ніколи не заступати тінь іншої людини...

Як сезонна робітниця, вона не була зобов'язана дотримуватися цих приписів. Лише відповідно вдягатися вдень, під час збирання врожаю. О шостій вечора її та інших відвозили до табору на північному краю Маєтку, де вони могли повернутися до нормального життя, яке посланці називали «світським». Трохи пізніше чорні позашляховики із затемненими вікнами привозили їм воду й харчі, ніби прокаженим.

— Івано, ти йдеш чи як?

Вона залізла до фургону слідом за Марселем. Сьома тридцять ранку, загони виїжджали на роботи. Було холодно, темно, а БТри, які використовували посланці, виглядали моторошно — ці вантажівки

з кузовом щоразу справляли враження, ніби робітників депортують.

Івана поправила чепець і всілася поруч із Марселем у кузові просто неба. За два проведені тут дні їй вдалося поговорити хіба з кількома сезонними робітниками, і цей здавався найсимпатичнішим із усіх, попри фізіономію шибеника.

— Хочеш скрутити собі?

Сусід простягнув їй пачку тютюну й мініатюрну коробочку з папірцями. Не кажучи ані слова, Івана, попри хитавицю на вибоїнах, узялася варганити щось, що можна було б назвати цигаркою.

У питанні одягу вона трохи махлювала — під чорною сукнею на ній був комплект термобілизни «Uniqlo» з тканини «Heattech»: такі хитрощі толерували, та й самі посланці, мабуть, носили під уніформою кофти й колготки власного виробництва. У листопаді в Ельзасі температура не перевищує позначку 10 градусів.

Івана запалила та роззирнулася. Куди сягало око, простягалися виноградники, розділені, неначе дреди. Перш ніж записатися сюди на каторгу, вона дізналася більше про це місце. Переважна частина території, яку називали «Маєтком», була виділена під виноградники. У центрі розташовувалася «Дієцезія», в якій містилися ферми й житла посланців. Уся територія перебувала у приватній власності, і доступ чужинців до неї був суворо обмежений.

Єдиним винятком із цього правила був період збору врожаю, адже тоді анабаптисти не мали вибору: для того, щоби вчасно зібрати виноград вручну, їм доводилося наймати на два тижні сезонних робітників. *Ласкаво просимо, Івано...*

Вона заплющила очі й віддалася на поталу хитавиці. Цієї миті вона почувалася цілком непогано. Сніданки в общині були чудові — прості, органічні продукти, як вона й любила, — а морозне повітря ельзаського села весело й лагідно щипало за щоки.

Не залипай, старенька. Ти сюди не мріяти приїхала. Івана розплющила очі й штовхнула ліктем Марселя, що дрімав біля неї.

— Ти чув про мерця?

— Якого мерця? — запитав Марсель, ніби пригадавши про запалену цигарку в руці.

Він був схожий на зека. Років за тридцять, бліда шкіра, погані зуби, видовжене лице. Обличчя було занадто запале, щоби здаватися чесним, і чоловік мав той хитруватий погляд пройдисвіта, який мріє про безтурботне життя й проводить більшість часу в колонії суворого режиму.

— Я чула, що в якійсь капличці знайшли труп...

— Ага, в каплиці святого Амвросія...

Марсель курив маленькими затяжками, ніби заощаджував дихання. Його півобличчя ховалося в тіні через обов'язковий тут капелюх: своєрідний солом'яний бриль, який пасував йому, як шапка з помпоном Пабло Ескобару.

— А що сталося? — поцікавилась Івана.

— А тобі, в біса, що до того? Ти що, з поліції?

Вона змусила себе розсміятися.

— Ні, серйозно... — не вгавала жінка.

— Тиждень тому, — нарешті почав розповідати Марсель, — обвалився дах старої каплиці неподалік від Маєтку. А під ним знайшли чувака. Одного важливого типа з общини.

— Голова?

— Тут немає голів, але Самюель був єпископом. Проводив службу.

— Більше він нічого не проводив?

— Послухай мене, мала. Ти забагато запитуєш.

БТР звернув на ґрунтову дорогу, здіймаючи хмари пилу. Ряди лоз довкола нагадували хрести на американському кладовищі в Сюрені. Волею вибору прийомних сімей органами опіки Івана кілька років провела в тому містечку, коли була ще дівчиською.

— Каплиця якраз була на ремонті, — раптом заговорив Марсель, підвищивши тон, аби перекричати гуркіт мотору. — Здається, опори не витримали, і все обвалилося. Самюеля розчавило камінням.

— Нещасний випадок?

Марсель не встиг відповісти: БТР-и гальмували. Робітники повиходили — мовчки, один за одним, кроком руш. Івана не рахувала, але найманців було близько шістдесяті. Разом із анабаптистами — добра сотня людей, готових увесь день стояти раком над лозами.

Марселя важко було назвати надійним джерелом інформації, але він слугував резонатором. Від нього Івана принаймні могла дізнатися, що говорять про трагічну загибель серед сезонних робітників. А це вже щось.

Звісно, Івана розвідала деталі справи заздалегідь. Кольмарські жандарми й самі знали небагато. Поки що вони схилялися до версії з нещасним випадком, але чекали на висновок експертів із будівництва. Вони допитали членів общини. Суцільна втрата часу. Посланці послуговувалися туманним жаргоном, водночас ухильним і пишномовним.

Тоді Філіп Шніцлер, прокурор Кольмара, покликав їх, П'єра Ньємана та Івану Богданович, єдиних співробітників ЦБКЗ (Центрального бюро у справах кривавих злочинів), спеціалістів із химерних убивств і збочених мотивів. Просто собі консультація. Двоє детективів вирішили поділити обов'язки: Івана вела слідство зсередини, Ньєман — іззовні.

Посланці й сезонні робітники займали свої місця, тобто ставали рядами обличчям до виноградника на ранкову молитву. Чоловіки — в чорних костюмах і білих сорочках, солом'яних брилях і масивних чоботах. Жінки — в цупких полотняних сукнях, сірих фартухах, чіпцях із органзи. Здаля посланці нагадували американських амішів. Та й зблизька теж.

Івана почухала голову (їй муляв чеpecь) і знову оглянула краєвид, який вимальовувався у ранковому світлі: ельзаські ліси й долини понад виноградниками радше дивували. За два місяці до того робочі обов'язки (досить-таки загадкові) закинули її з Ньєманом за кількадесят кілометрів звідси, на інший берег Рейну, до Шварцвальду. Тож Івана очікувала на такі самі темні соснові ліси й сталеві-сірі озера, від яких кров крижаніла в жилах.

Але ж ні. Тут простягався типовий французький сільський ландшафт — милий, доброзичливий. Осінні дерева були червоні, мідні або ж геть обпатрані, але пасовиська (посланці були також скотарями) тримали марку, досі зелені, густі, шовковисті.

Та найшаленішою красою могли похизуватися виноградники. Їхнє яскраво-жовте листя здавалося зробленим із самого світла, а грона білого винограду сяяли, ніби золоті злитки. Шкірка ягід, хоч і зморщена,

ніби заледве втримувала в собі сік, який вже почав у ній бродити.

Раптом бородань, який стояв напроти робітників, заговорив, звертаючись одночасно до Бога, до землі та до їхніх скромних слуг, тобто до присутніх найманців.

2

*«Віддаймо шану Господу за землю і за небо,
За сонце і за дощ,
І за зміну пір року...»*

Івана знала німецьку, але посланці користувалися діалектом XVI століття, який не мав нічого спільного з мовою берлінських клубів.

Вони дуже люб'язно надали переклад молитов, які задавали ритм робочому дню. У брошурці також писали, в якій момент треба було хором повторювати певні фрази — французькою.

Жодної агітації. Справді. Вони просто хотіли, щоби кожен зрозумів одну істину: плоди їхньої праці — це передусім дар Божий. Збирачі винограду були лише посередниками між небом і землею.

Усі хором повторили:

«На тебе, Господи, наша надія!».

Щоранку молитву промовляв хтось інший. У общині не було жодної ієрархії. За нагоди посланці навіть давали таке право сезонному робітнику.

«Віддаймо шану Господу за надію, що живе в нас,

*Коли ми сіємо й садимо,
Чекаючи на врожай».*

Публіка знову відгукнулася:

«На тебе, Господи, наша надія!».

Івана скромно виконувала свою роль, не припиняючи спостерігати краєм ока за вірянами, які стояли трохи на віддалі, праворуч.

Ще більше за вбрання їхню приналежність до однієї спільноти видавала зовнішність. Усі вони, або майже всі, були схожі між собою. У жінок — шкіра кольору облатки й тонкі риси, у чоловіків — круглі обличчя й шкіперські бороди, переважно — руді.

Вони ніби походили з іншої епохи, доби першовідкривачів Заходу, пілігримів Сходу, тих, хто перетнув океани, пустелі, гори з Біблією в одній руці, киркою — в іншій.

*«Просимо Господа благословити нашу працю
У полі, на виноградниках, у садах і городах,
Щоби плоди наші давали нам сили служити йому».*

Івана промимрила:

«На тебе, Господи, наша надія!».

Над їхніми головами займався день. Скоро небо мало вибухнути люмінесцентною синявою, а між рядів лоз розлитися світло. Зі шкірою кольору ватману Івана мусила весь день маститися сонцезахисним кремом. Не дуже традиційно, зате дієво.

Вона усвідомила, що прослухала кілька рядків. Не страшно. Поруч із посланцями вона відчувала якесь сп'яніння, що не потребувало слів. Її вражала їхня віра. Це глибоке, непохитне переконання, яке поєднувало їхні долі... Їй уявлялось, ніби на їхніх долонях проходила одна й та ж лінія життя.

Прямуючи сюди, Івана очікувала побачити стрьомну секту з душком промивання мізків і божественного шахрайства. Натомість угледіла мовчазний, незворушний запал і байдужість до чужинців.

Івана не вірила в Бога. Втім, уникнувши батькових ударів домкратом, уцілівши під сербськими бомбами, переживши передози у підвалах і судимість за навмисне вбивство (дякувати Ньєманові), вона мала всі причини вірити в якусь вищу силу, яка, попри всі ці незгоди, була до неї прихильна.

Але досі дівчина задовольнялася лишень виживанням, не задумуючись, як і чому так сталося.

*«Просимо Господа благословити зусилля
всіх тих, хто ділить між собою
блага землі...».*

Так, вона дивилася на них із заздрістю — на їхні вмиротворені обличчя, погляд, спрямований на самих себе, на їхню скромну віру. Івані теж хотілося б так жити: без жодних сумнівів, у гармонії... Їй хотілося б відчутти це щасливе почуття належності до чиеїсь правди, відповідати їй і усвідомлювати її...

«На тебе, Господи, наша надія!».

«Убивство, — раптом подумала Івана. — Самюеля Вендінга в каплиці вбили, і я це доведу». Вона ухвали-

ла це рішення без жодних доказів чи хоча би натяків, але повторювала його про себе з люттю та гіркотою.

— Гей, ти спиш чи що? — гукнув Марсель. — Уже йдемо, мала.

Івана поправила чепець, обсмикнула полу сукні та схопила плетений вербовий кошик.

Ось ким вона насправді була: нікчемною флікінею, яка знала лише один засіб від розчулення — переконуватись у верховенстві Зла на землі.

— Вбивство, — прошепотіла вона крізь зуби, — і сумніву бути не може.

3

Співбесіду вона проходила у stodолі. Одразу виклала всі карти на стіл: ані найменшого досвіду, жодних знань у сфері виноградарства.

Посланці, вірні своїй репутації терплячих і щедрих людей, найняли її, не вагаючись. Зрештою, до кінця збору врожаю залишалось кілька днів, а ця новенька здавалася рішуче налаштованою докласти всіх зусиль...

Їй коротко пояснили ситуацію. Виноград тут збирали пізно, коли він перестигне, — це ще називають «благородною гниллю». Супер. Із цих ягід при смерті, зібраних у правильний момент, виготовляли справжній нектар, міцний і солодкий гевюрцтрамінер.

Вина Івана не пила, але вірила їм на слово. Їй показали, як збирати ягоди, зрізаючи гребінь — стебельце грона. *Чик-чик*. Немає нічого простішого, от тільки грона треба було вибирати ретельно. Уся справа в кольорі... Виноград, який вона збирала ось уже два

дні, був схожий на родзинки, маленькі й зморщені — що темніші, то кращі.

Івана швидко втягнулася в роботу пліч-о-пліч із цими чоловіками й жінками, вдягнутими в чорне, оточеними хмарами пари й засліпленими крижаним сонцем. Ставши навкарачки чи зігнувшись, вони безперестанку повторювали ті самі рухи, зморені ароматом винограду, сильним, як запах олійної фарби.

Першого вечора, лягаючи спати, Івана думала, що більше ніколи не встане з ліжка. Проблема була в позі, в якій доводилося стояти: зігнувшись у три погібелі нарівні листя; до того ж, чеpecь постійно спадав із голови і боліли коліна.

Але на другий день жінка звикла. Залитий світлом простір допоміг їй витерпіти крепатуру, а жилки на листі навіювали терплячість. Івана приїхала збирати інформацію. А тим часом можна було й виноград обібрати...

Час від часу вона піднімала голову й бачила вісників (це була інша їхня назва), які збирали врожай трохи далі. Вони уникали тісних контактів із сезонними робітниками, а коли говорили з ними, то з якоюсь удаваною м'якістю, відстороненою зверхністю. Хоч віряни й вдавали скромність, Івана відчувала в них приховану претензію, відчуття вищості. Інші, всі інші, «світські» люди, були лишень духовно заблукалими, образою Господу.

— А хто буде замість мертвого чувака? — заговорила Івана.

— Що ти маєш на увазі?

— Ти сказав, що він був головою, то тепер общині потрібен інший ватажок, хіба ні?

Марсель застиг: ставши на одне коліно, зігнувши іншу ногу та спершись на неї зап'ястям, він опустив секатор, наче зброю, дулом донизу.

— По-перше, я не казав, що Самюель — голова. Я навіть навпаки казав: що в цієї общини нема головного.

Івана обрала гроно поміж листя, зрізала його й кинула в свій кошик.

— Мабуть, я щось не так зрозуміла.

— Отож, та і я тобі вже казав: ти забагато запитуєш.

Івана відчула, що настав час для контратаки:

— А може, це ти запитуєш замало? По-твоєму, тут нормальна атмосфера? Одяг? Правила? Молитва? Те, що нас запхали в дальній кут Маєтку, як прокажених?

Марсель знизав плечима й знову взявся за свій секатор. Він і собі перейшов у захист:

— Я тут уже п'ять років працюю. Пізній збір винограду — це справжній скарб. Хороший спосіб підзаробити ще трохи бабла до зими.

— А їхній спосіб життя тебе не інтригує?

Він дбайливо поклав гроно до кошика.

— Я збираю виноград і отримую бабоси, та й усе.

Івана опустила погляд на своє вбрання.

— Але, блін, ці шмотки...

— Це заради пристойності. Я не можу їм за це докоряти. Збирачі винограду часто працюють із голими сраками.

— Навіть у листопаді?

— А ти, схоже, та ще скабка в дупі.

Марсель вимовив це байдуже, таким тоном, ніби знав, що десь у світі є такі дівчата, але не страшно, він, мовляв, із ними справ ніколи не матиме.

— То ватажка нема?

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка,
повну версію книги.